

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آیدہ برنشر اولنور

مندرجات

وئائق تاریخیہ (ذیل)	موسی کاظم
تاریخدن بر صیفہ	محمد غالب
ایکینجی جریہ حربی اوزربہ و شقہ لر	صفون
میزانہ	اجد توحید
آل کریمیان کتابہ لری	خلیل ادہم
تقرقہ : تاریخ سلطان محمدخان ثانی . مؤلفی قریشو وولوس . مترجمی فارولیدی	

فیثانی ہ غروش

استانبول

انجمن عثمانی و سیرکاری

مطبعہ مطبوعہ مشرقی

۱۳۲۸

تاریخدن بر صحیفه

عالی و فؤاد باشلارک وصیتنامه لری

عالی باشانک ۱۸۷۱ سنه میلادیه سنه مصادف ۱۲۸۸ سنه هجره سنه ده وقوع بولان وفاتندن صکره اووقکی غزته لر مرحوم مشارالیهک اولوق اوزره بروصیتنامه نشر ایلش و آندن اوچ سنه اول فرانسه ده نیس شهرنده ارتحال ایدن فؤاد باشانک آغزندن ده دیگر بروصیتنامه انتشار ایتش ایدی؛ بو وصیتنامه لر ایسه نه عالی باشانک نه ده فؤاد باشانک اثر قلمی اولیبوب ایران رجالدن ملقون خان طرفندن تصنیع و ترتیب ایدلش اولدینی حقیقه ده بر روایت دوران ایلش ایدی .

تاریخ سیاسی عثمانیه ، باخصوص اون اوچنجی عصر هجرینک اوخریته طوغری اوتوزنه مدتده بیوک ایشلرایچنده بولنان و محافظه حیثیت دولت اغورنده ربع عصر دن زیاده قلم بدست غیرت اوله رق الی الان ناملرنی لان تقدیر و حرمتله یاد ایتدیرن بوابکی ذات حقیقه شمندی به قدر یک چوق تبعات اجرا و آثار قلمیه لرندن یک چوق شیر نشر ایدلشدرد؛ مع مافیة هنوز میدانه چیقماش محررات سیاسی لری و اطلاع کسب ایدیله مامش احوال خصوصیه لری اولوب بونلرکده اعلان و اعلامیه کندیلرنی اخلافه ده ائی طانتدیرمق لازمه دندر .

چونکه منسوب اولدقلری ملته بیوک بیوک خدمت لر ایتش اولانلرک ناملرنی منسی بولندیرماق اولمت افرادینه مترتب بروظیفه قدر شناسی اولوب اندن بشقه تاریخ نقطه نظرندن ده اهمیت ویریله جک و غایت رعایت ایدیله جک بر کیفیتدر ، و مثلا ناپولیون بوناپارت ، بو عالم فانی به وداع ایدله طیقان سنه اولدینی حالده الحاله هذه انک احوال خصوصیه و امال سیاسیسه متدائر درلو درلو اثر لر انتشار ایتکده بولنسی بوقیلدندر .

ایسته بو عبد عاجز دخی مارالذکر وصیتامه لر حقنده کی تبعاعمی شرح
 و بیان ایتمک و بو وصیتامه لرک فی الحقیقه عالی و فوآد پاشا لک اولدینته و یا خود
 بیوکلردن برینک و فاندن صکره انک لساندن اورتیه بروصیتامه چیقماق
 اسکیدن بری جاری اولمسیله بو وصیتامه لر دخی اوجله دن و موضع شیردن
 بولدینته دائر اولان مدعیات متضاده بی اطرافلیجه محاکمه ایتمک و الحاصل
 مشارالمباطولایسیله تاریخمزه غاڈ بر صیغه مشوشه بی تمیزه چیقارماق اوزره
 شومقاله بی تحریره مبادرت ایلدم :

فوآد پاشایه عطف اولتان و صیتامه دولت عثمانیه تک احوال سیاسیه ندن
 و دول سائر ایله مناسبتندن و بولردن هانکیسک پوتیقه و منفعتی دولت
 عثمانیه تک پوتیقه و منفعتیه هم آهنگ اولدیندن باحث و عالی پاشا حقنده
 بعض مدایحی جامعدر .

بعض امثالی ایله مستدلدرکه و قبیله بزده زمام اداره بی اللرنده بولندیران
 رجال ، پادشاهلره طوغربدن طوغری به سوبلیه مدکلری شیر ایچون
 واسطه لره مراجعت ملکنی اختیار ایتملدر . بوسیه و وصیتامه تک
 مندرجاتی اعتباریه بعض کیمه لر ادعا ایدرلرکه عالی پاشا جتتمکان سلطان
 عبدالعزیز خانه بعض نکات سیاسیه بی افهام مقصدیه مرحوم فوآد پاشا آغزندن
 اویله بروصیتامه تنظیم ایتمیشدر . لکن عالی پاشا امور دولتی اداره ایتمکی
 مدتیجه کرک داخل و کرک خارجاً طوتدینفی ملکک منافع و محنتی موجب و
 نفس الامر و ذات مصلحته موافق اولدینتی قاعده سنجه ، نتایج متحصله حنه
 ایله اثبات ایتمش بر داهی سیاست اولوب سلطان عبدالمجید و سلطان
 عبدالعزیز مرحوملره قارشو استعمال ایتمکی لسان ادب و تعظیمه هر
 ایستدیکنی قبول ایتمیره بیلور و آندن ماعدا دکل مسائل مهمه دولته
 حتی احوال عادیه ده بیله آخرک معاونت و مظاهرتنه عرض افتقار ایتمک
 خصلت متمایزه سی مانع اولور ایدی . بناءً علیه مذکور وصیتامه تک
 ترئینده مشار الیهک مدخلی اولماق لازم کلیر .

کرجہ وصیتنامہ - مطالعہ منندہ آکلاشیہ جنی اوزرہ - بروقوف
 نام ایله تحریر ایدلمشدر و بوکا بناءً محررینک عادی کیسه لردن اولدینقنه
 و بلکه اوروپا احواله مطلع اولقنه برابر احوال دولته ده کرکی کبی واقف
 بولندیقنه حکم ایدلمک اقتضا ایدر؛ مع مافیه فوآد باشانک لاجل التداوی
 نیده بولندیقنی صرہ ده کوروشدیکنی اجانب میاندہ بعض کیسه لره
 دردینجی ذوکش و دولتک سعادت و ترقیسی اسبابه دائر بیان مطالبات
 ایش اولسی و بسد وقته آنلردن بری طرفدن اولیه بر اثر وجوده
 کتیرلش بولنسی مستبعد دکلدرد. آنجق وصیتنامہ یی طوغریدن طوغری به
 فوآد پاشا مرحوم طرفدن قلمه آلمش اولدینقنی اولامذکور وصیتنامہ نیک
 اصلی ترکیه اولیوب بدایهً انگلیزجه اوله رق و بر رساله موقوتہ ده
 لوندردده بعدالاتشار فرانسزجه به نقل اولنمش اولسیله و تانیاً بو وصیتنامہ نیک
 بالآخره یعنی ۱۲۹۶ سنه سنده باش وکالتده بولنان و ترجمه خصوصده
 اقتدار فوق العاده سی اولان عارفی پاشا ایله ۱۲۸۸ ده قسطنونی والیسی
 ایکن وفات ایدن برتو پاشا طرفلرندن ترکیه به ترجمه ایدلمش بولنسیله
 ثابتدر. احتمالک وصیتنامہ بالاده اسی کچن ایرانی ملقون خانک اثریدر
 و ملقون خان، فوآد پاشادن - علی روایه - کوردیکنی توجه و التفاته
 و بلکه ده آرملرنده سبق ایدن حسب حاللره بناءً پاشانک وفاتندن صکره،
 مشار الیهک فکر و سلکنه و آغزینیه یاقینسه جق صورتده، فقط تلقاه
 نسندن، اولیه بروصیتنامہ ترتیب ایش و بو وسیله ایله عالی پاشایه دخی
 خلوص چاقق ایسته مشدر [۱]. لکن عالی پاشانک، محض سلطان
 عبدالعزیز خانی ایفاظ قصدیه و کندی حقننده استزاده توجه فکریله،
 بو وصیتنامہ نیک ترتیبده و هله کندی نظر ننده «سابقه لی» اولان برانجینی

[۱] فوآد پاشا وصیتنامہ سی، تاریخ تحریرینه مصادف اولان زمانده کی
 احوال دولت حقننده بر فکر حاصل ایشدیرمی جهتیله، شایان مطالعه در.
 عارفی و برتو پاشا لریک ترجمه سی الله ایدیله مامش ایسه ده فرانسزجه سندن بوکره
 بالذات ایشدیکم ترجمه اشبو مقاله به ذیل اولق اوزرہ آئیده درج اولنمشدر. (للمحرر)

آلت ایدنمکده قطعا پارمنی اولدینی جای شبهه کوریه مامکده در . زیرا اصلی تزدنده محفوظ و فطوغرافیسی اشبو مجموعهیه مربوط اولان وثیقهیه نظراً ملقون خان عالی پاشانک هم رازی اولئر میانه هیچ بر وقده داخل اوله مامشدر . ایضاح ایدیم :

۱۲۷۹ تاریخنده ایراندن قرار ایله بغدادده اختیار اقامت ایدن ملقون خانک استانبوله کتیردلسی اوزرینه طهرانده دولت عثمانیه سفیری بولنان حیدرافندی ، اولوقت خارجه ناظری اولان عالی پاشایه برعریضه یازوب خان مومی الهکینه بغداده عزیمته ماعده اولمنی رجا ایدر . عالی پاشا ایسه بو عریضهیه ویردیکی جوابک موده سنی کندی قلمیله ینه او عریضه نك اوسته یازوب ملقون خانک اعاده سی جائز اوله میه جفتی بیلدیرر . موده مذکورده دن اکلایلیورکه عالی پاشا ملقون خانه قارشو متوجه اولیوب بلکه اندن متنفر ایمش . واقعا صکره لری مومی الیه طوتدینی مسلك خلوصکاری سایه سنده وفواد پاشانک توسطیله عالی پاشانک بدرجهیه قدر کوزینه کیردیکنی ادعا ایدنلرده وارسه ده عالی پاشانک ۷۹ تاریخنده بودرجه حقه نقرت کوستردیکی بر آدمی آندن الی سنه صکره ، یعنی فواد پاشانک ارتحالنده کندیسنه یار و منافعه موافق بر وصیتنامه ترتینه مأمور ایده جک مرتبه ده شایان وثوق و اعتبار عد ایده بیله جکی جای سؤال اولوب علی الخصوص فواد پاشا ملقون خانی خدمت دولت عثمانیه به آلمق وحتی خارجه نظارتی متشارلغه تعین ایتدیرمک ایتدیکی حالده مشار الهک بو آرزوسنه - آره لرنده کی محبت و حرمت متقابله به رغماً - عالی پاشانک شماشاة ایتماش اولسی ادعای مذکورک صحتی توهین ایدر حالاتدندر .

عالی پاشانک وفاتنده ، مشارالیه آغزندن نشر ایدیلن وصیتنامهیه کلنجه بونک دخی مرحومک اثری اولدینی مندرجانک عندالتشریح مشارالیه علینه چیقسیله مرتبه نبوتده وبونک ده ینه ملقون خان طرفندن

مصنعتی احتمال داخلندہ در . چونکہ اولاً ایران خدمتہ بولنش ، بعدہ اورادن فرار ایش ، دہا صکرہ دولت عثمانیہ خدمتہ کیرمک ایستمش واک نہایت ینہ خدمت ایرانیہ بہ دخول ایش اولسنہ کورہ اخلاقی ایلہ عرفانک ہم سویہ بولندیقنہ حکم اولنق لازم کن ملقون خانک عالی پاشا زدندہ کی منقوربتی فواد پاشا نظرندہ قزاندیقی مقبولیتلہ تعدیلہ چالیشمش وفواد پاشانک وقاتی عالی پاشانک توجہنی استجلابہ وسیلہ عدایدوب فقط اومدیقنہ نائل اولہمدیقندن طولای مشارالیہک ارتحالندہدہ اکا شرفدن زیادہ شین کتیرہجک بروصیتامہ تصیح ایش اولسی عقلہ دہا زیادہ نلایم ومبسوطات عاجزانہمہ نظراً بویکی وصیتامہدن هیچ برینک عالی وفواد پاشالرک کندی اثر قلماری بولندیقنہ حکم ایشک متحتمدر .

دولت عثمانیہنک روسیہ ایلہ محاربهٔ اخیرہ سندہ اوغرادینی فلاکتدن اک زیادہ ایران حکومتی متاثر ومتالم اولسی ومحاربهٔ متعاقب بریغندہ انتقاد ایدن قونقرہدہ عثمانیلرک اوغرادینی مشکلات حبیبیلہ ینہ او حکومت طرفدن اظهار اخلاص وھیچ اولزسہ اختیار سکوت اولنسی لازم کلدیکی حالہ حکومت مشارالیہای ملک عثمانیدن برحصہ انتفاع قائمقنہ اغرا وبواغوردہ قونقرہ اعضاسی زدندہ انواع تشبثاتی اجرا ایدرک یارہ مزہ طوزاکن ینہ اوملقون خان اولسنہ کورہ عالی پاشانک ، مومی۔ الیبی وقیلہ خدمت دولت علیہ بہ آلامش وکندیہ یوزویرامش بولنسی شہسزدرکہ مرحوم مشارالیہک اصابت رأی و نفوذ نظریہ بر دلیل دیگر وفضیلتدن برائر اولدیقنکدہ شوصرہدہ ذکر واتیانی مناسب کورلمشدر .

محمد غالب

صدر اسبق فؤاد پاشا مرحومك لاجل التداوی فرانسه ده كاتن (نیس) شهرنده بولندی صروده یعنی ۱۷۸۰ سنه سنده وفاتندن برقاچ کون اول سلطان عبدالعزیز خان حضرتلرینه خطاباً قلمه آلدینی وصیتنامه در :

شونده یشایه بیله جکم یا برقاچ کون و یا خود برقاچ ساعت قالشدرکه انلری بر مقدس وظیفه نك ایفانه حصر اتمك ایترم. او وظیفه ده بر جوق آجی تجربه لرك ثمره سی اولان افکار و مطالعاتی خاکپای هایونکزه عرضدن عبارتدر . بوورقبارهم پیشکاه هایونکزه تقدیم اولندینی وقت بن بو عالمی ترك الیش اوله جفمدن کمال اعتماد ایله معروضاعی تلقی بیوره. بیلورسکز . زیرا درون لحددن چقان آواز ؛ صداقتدن دمازدر : جناب حق سزی شرفلی اولدینی قدرده تهلکلی اولان بروظیفه ایله موظف بیورمش و ذات هایونکزه دخی بووظیفه یی بحق ایضا ایچون سلطنت عثمانیه نك تهلکده ایدوکی تأمل ایملکلککز لاید بولنمشدر.

قومشولرمزك ترقیات سریمه لری واجدادمزك عقل ایردیر بیله مه جک خطاری بوکون شو حال وخامت اشمالده بولنمقلفمزه بادی اولمغله بویله دهشتلی برتهلکدن تحفظ ایچون ذات شاهانه کزك ماضی ایله مناسبی تعطیل ایدرک بزى طریق جدید ترقی به سوق بیورمکز لازمه دندر . بعض وطنپرور کینن جهلا اصول عتیقه ایله ده شوکت عثمانیه قدیمه نك اعاده سی ممکن اوله بیله جکی فکرنده ایهلرده بو فکر عفو اولنمز برخطالی ملاحظه نتیجه سیدر . فی الحقیقه همجوارلرمز بزم اجدادمزك زمانلرنده بولندقلری حالده بولنهلر ایدی اصول قدیمه مز ذات شاهانه کزك بتون اوروپا به حکمی کچیره بیله جک برموقصده بولنمکزی تأمینه کفایت ایده بیلوردی؛ فقط تأسف اولنورکه قومشولرمز بوندن ایکی عصر اولکی حاللرندن پک چوق ایلر و کیدوب جمله سی ترقی الیشلر و جمله سی ده بزى کیروده براقشدردر. واقعا بزده ایلر ولدك. حکومت حاضره سنیه کز بابالرمزك حکومتلرن زیاده مظهر ترقیاتدر. لکن بو تمیز عصرمزك احتیاجاته نسه

هیچ مٹا بہ سندہ در۔ بو کونکی کوندہ اور و پادہ پایدار اولہ بیلیمکنز ایچون اقتضا ایدن شی اسلافکر درجه نی بولق یا خود آنردن ایلرو کیتمک دکل بلکہ شیمدیکی همجوارلر من قدر مظهر ترقی اولقدر۔ مقصدی لایقہ تفہیم ایچون شونی دیہیم کہ بلای مجودن قورتیلہ بیلیمکنز انکترہ قدر پارہ بہ، فرانہ قدر معارفہ و رویہ قدر عسکرہ متوققدر۔ بزم ایچون لازم اولان ترقی اور و پ ملتاری درجه سنہ ارتقادر۔ ممالک شاهانہ کنز ہرہانکی اور و پ دولتی اولورسہ اولسون آندن ایلرو کیتمککنزی تأمین ایدہ جک درجہ دہ اولوب بو نقطہ بہ وصول ایچون یالکنز برشی لابدرکہ اودہ بالجملہ سیاسی و ملکی مؤساتمزی تفسیردر۔ اعصار سالفہ دہ فائدہ بخش اولان نیجہ قوانین و نظامات ہیئت حاضرہ من ایچون محظوراتی داعی اولہ بیلور۔ طبعاً مستعد ترقی اولان انسان بو کونکی یابدیغنی یارین دہا ایلری کوتورمیلدر۔ اسلامیت ترقیات انسانہ و دنیویہ بہ خادم اولان بالجملہ قواعدی جامع اولسی اعتبار بہ شو عرض ایلدیکم قاعدہ اساسیہ دخی اسلامیتن خارج برشی دکلدر۔

دین مینمزی مانع ترقی عدایدنر جہلای بی شعور کیمسہ لر اولوب اسلامیتن غیری ادیان ترقیات انسانہ بہ سدکش اولہ جق برطاقم قواعدلہ عملو اولدینی حالہ اسلامیت قوای عقلیہ مزی حسن استعمال ایلہ طریق ترقیدہ ایلرو ملکلکنزی امر ایتمکدہ و دکل عربستاندہ ملل اسلامیہ تزدندہ حتی اجنیدہ، چیندہ، کرہ ارضک متہانسدہ بیلہ تحصیل علم و ہنرہ بزی سوق ایلکدہ در۔

ظن اولنسون کہ اسلامیتک امر اییدیکی علم بشقہ، ملل سائرہ تک تحصیل ایلدیکی علم بشقہ در۔ علم عالم عقل و ادعان ایچون تک برشمش اشعہ پاشدر۔ و مادامکہ بزم اعتقاد مزجہ اسلامیت بتون حقایقی، بتون معارفی جامعدر، او تقدیردہ کشفیات مفیدہ و علوم جدیدہ موردلری ہر ترہ سی اولورسہ اولسون و ہرہانکی ملت تزدندہ ہولنورسہ ہولنسون آتی اخذ و تلقی و وظیفہ سیلہ تکلفز۔

بناء علیہ اوروپانک ایجاد کرده سی اولان قوانین ووسایط ترقی بی بزم
دخی قبول ایتمکلمزه برمانع کوریله من. بنده کز کهنه واقف اوله یله جک
قدر دین اسلامی تعلم وتدقیق ایلدیکم کبی عقل وشعورده هنوز آغزمدن
چیقانی قولاغم ایشیده جک درجه ده ای دوکندن حاکم مطلق اولان جناب
واجب الوجودک حضور الہینہ چیقنق اوزره ترک عالم فانی ایله جکم
برزمانده پادشاهمه، مملکتمه، دیمه قارشو نانکورلک ایتمه جکم آشکاردر.
اوجهتله سوزمه اعتماد بیوریکز که الحاله هده اوروپانک بزه عرض ایلدیکی
مؤسات جدیده میاننده اسلامیتک قواعد عالیہنه مخالف کوریله یله جک
هیچ برشی بوقدر. بین ایدرمکه برحکومتک اوروپاده پایدار اوله ییلدی چون
لازم ولابد اولان اشبو مؤسات معظمه بی قبولمز هر حاله منافع
اسلامیه مزه موافقدر.

شونیده مع القم علاوه ایدرمکه اداره دولت عثمانیه کزی بوصورتله
تغیر واصلاح بیورر ایسه کز دینمک مقدسیتی محفل برکونه حرکتده
بولنماش اوله جتمکز کبی بتون ملل اسلامیه دهه اجداد کزدن ال مشهورینک
یله خاطرندن کچماش اولان مقرون شرع و عدالت و مستلزم شان و شهرت
برخدمت ایتمش اولورسکز.

کب حیا تازه ایتمز بحنی دها برچوق اجحاث تولید ایدرسده
آنلرک ایضاحی ایچون نه قوتم نه ده یشامق ایچون قالان زمانم کافی و مساعددر.
لکن کندوسیه دوست و قدداش اوله رق یشادینم بذات عالی واردر که
جناب حق سزه باغشلاسون کندوسی دولت عثمانیه نک دوام سادتنه
خادم اوله جق بالجله وسایطی هر کدن اعلا تقدیراید و ذات هاپونکزه
هیچ برشی عرض ایتمش مدرکه اول امرده آنک تجارب عدیده سی
نمره سی اولان معلومات وورایتیه مراجعت ایتمیم. اشته اوآدمه اعتماد
شاهانه کزی دریغ بیورمایلیکز زیرا وکلانک امور دولته حسن
موفقیتلی پادشاهک آنلره کویستره جکی امنیت واعتماد ایله حاصل

اولہ گلشدر . ذات شاہانہ کزہ اک زیادہ توصیه ایده جکم برشی وارسہ اودہ دولتک محتاجی اولدینی خدمات مقبولہ بی ایفا ایده یلمیچون اوصادق بندہ کزی جاہل رفقا انہ برافامکزدر؛ چونکہ کندوسنک سعی وغیرتی کسر ایده جک شی آنجق کیاست ودرایتی تقدیر ایتمکدن عاجز اولان آدملرله چالیشق مجبوریتیدر .

شمدی ده مناسبات خارجیہ مزہ دائرہ برایکی سوز سولیک ایترمکہ دولتمزک اصل بوباندہ کی وظیفہ سی دشواردر: دشمنلرمزی کندو کندو مزہ تنکیله عدم اقتدارمز سبیلہ خارجدن دوست و متفق آرامفہ مجبورز . کثرتی نسبتہ حقنز بزجوق منافع وارکہ موقمیزی فوق العادہ صورتہ اشکال ایلمکده وحقوقنزک اک کوچکنی بیله محافظہ ایچون اجدادمزک مملکتلر فتحہ صرف ایلدکلری هتلدن دها بیوک هتله بزى مجبور قیلقدہ در . اجنبی متفقرمز میانندہ انکلترہ دولتی برنجی مرتبہ دہ اولوب مؤسسانی کبی بولتیقہ سی و دوستلنی دہ متیندر .

انکلترہ دولتی بزہ بیوک بیوک خدمتلر دہ ، معاونتلر دہ بولندینی کبی بوندن بوبلدہ ایتمک احتمالی بولندینی معاونتلردن وازکچہ میزہر نہ اولورسہ اولسون دنیانک اک ثباتلی و متاتلی ملتی اولان انکلیزلر بزیم ایچون برنجی و صوک متفقدلر . بندہ کزجہ باب عالی بی انکلترہ نک دوستلقدن محروم کورمکدن ایسہ برقاچ ولایتیزی الدن چیقمش کورمک دها اولادر . فرانہ صوک درجہ حسن اداره ایتمکہ مجبور اولدینمز برمتفقدر . بوجبوریت فرانہ نک صورت مؤثرہ دہ حمایہ سنی تأمین واستحصالدن زیادہ دوام حیاتیزی تہلکہ یہ قویہ بیله جک اقتداری حائر بولنسی جہتہ در . فرانزلردہ حیات اینجہ حبابدن زیادہ اولدیندن دشمنلری بیله اولہ افکار عالیہ و ارزوی ترقی و روانہ اظهارایدنلر حقندہ برحمت حسن ایلرلر . بوسیله انلرک دوستلقرنی محافظہ ایچون ترقیاتہ پیرو اوللی . و حسن توجہلری قزانه جق اجرا آندہ بولتلی . فرانہ بزیم حقمزده کی حسن نظر

وامیدینک بوشه چیقدیفتی کوردیکی کون ضررمزی استلزام ایدرتدایره
توسل ایدہجکی شہسزدر .

آوستریا دولتی اوروپادہ کی منافسک مشوشیتی سبیلہ شرقدہ کی
پولتیقہنی تحدیدہ مجبور اولشدر . قریم محاربه سی اٹانئدہ آوستریا
بریوک خطادہ بولندی کہ آنک نتیجہ سی اولہرق شمدی ہررتہلکہ یہ
شمال جہتدن مترقب بولنقدہ در . بوتہلکہ عینی بزہدہ عائد اولدیندن
ویانہ دہ عاقلانہ ودوربینانہ برپولتیقہ اتحادوتعیب ایدلدیکی مدت آوستریانک
باب عالی متفکلکندن آیرلسی تصور اولنہ مز . برعصردن بری شرق
آاسینتی اخلاص ایلکدہ اولان تہلکہ عظیمہ نک کاملاً دفعی باب عالی
ایلہ آوستریانک اتفاقہ وبو اتفاقدہ بالجلہ متفقین غریبہ مز طرفدن
تقویہ سنہ منوطدر .

بروسیایہ کنجہ بودولت شمدی بہ قدر بزم مسائل شرقیہ مزہ
دائر بیقیدانہ طورمش ایہدہ پولتیقہ سی اولان آلمان اتحادی ایجابجہ
بزی فدا ایتیدہ متبعہ دکلدر . لکن بو اتحادک استحصالندن صکرہ
آلمانیا دخی دیگر دولتر کجی شرقدہ منافعی اولدینتی تیقن ایدہ جکدر .
ہان جناب حق محافظہ بیورسون ، آلمانیا دولتی بزم اوروپای عثمانی
ولایتزی دشمنلرمزہ ترک ایتک مقابلندہ اوستریایی ید ضبط وتسخیرینہ
آلمنہ قائلشمون .

بحمز روسیہ یعنی دولتمزک دشمن طبعینہ کلدی بودولتک
شرق طرفہ طوغری توسی موسقو پولتیقہسک برقاعدہ مصیبت آوریدر .
واقعا بندہ کزدہ موسقو وکلاسندن اولہ ایدم استانبولی ضبط ایچون
دنیا یی آلت اوست ایدر ایدم . بناء علیہ روسلرک بوتجاوزی حرکانہ
نہ تمجب ایتلیز ، نہدہ آندن شکایتہ حقمز واردر . موسقو استیلانہ قارشو
کندمزی مدافعہ ایچون حقوقمزہ ایتا ایتکلہ برشی حاصل اولہ میوب بزہ
لازم اولان شی آنیحق قوت و اقداردر . لکن بوقوتدہ تاریخلرمزہ

منظور و مقروئمز اولان قوہ قدیمہ مزی احیا ایله الہ الہ ایدیلہ جک قوت اولیوب بلکه فنون حاضرہ و ترقیات جدیدہ نك بتون اوروپا ملتزینہ بخش ایتدیکی قوتدر . بیوک پترودن بری روسیہ عقللرہ حیرت ویرہ جک صورتده ترقی ایتمکده در . شندوفر سایمنده دخی یقینده قوت وشوکتی اوقات تزیاد ایدہ چکندر .

خی الکیزیاده قورقوتان شی اوروپا ملتزینک روسیہ نك تشبثات مستقبه استیلاجویانه سنه شمیدین روی رضا کوسترمکده اولملریدر . انکلتره نك آسیای وسطی احوالهدائر ابراز ایلدیکی معامله بیقیدانه تعجب وخوفی موجب اولیور . آندن دهازیاده بنده کزه ایراث خوف ودهشت ایدن شی قفقاس عیانتک تکینی ایله روسیہ نك موقعجه صورتیاب اولان تبدلدر . بنده کزجه شک وشبهدن آزاده اولدینی اوزره بر محاربه ظهورنده روسیہ نك الکیجدی ودهشتلی هجوملری اناطولی ولایتزہ اوله جفتدن شمیدین قوای عسکریه مزی تنظیم بیورمکز اقتضا ایدر : کیم بیلور بلکه متفقرمز وقتیلہ امدادمزہ یتشه بیلمک ایچون سربست بولنه مزلر ویاخود برداخلی شورش ویا روسیہ ده برسارق ظهور ایدرده ایشلر بشقه درلو رنک آلور .

بالجمله دولتلك اجرا آتنده غریب غریب احوال مشاهده ایدیورم هله حکومت مستبدہ نك یوزمیلیون وحشی بی مدینتک آثار ترقیسی اولان درلو درلو سلاحلرہ تلجحه وهر بری فرانسه قدر واسع برچوق حکومتلرہ ولایتلری بدتخیرینه آلمنه وبرطرفدن آسیایی سلاحیلہ قوشادوبده دیگر جهتنن ایکیده برده صلح ومسالمت آرزوسنی بیان ایله افکار استیلاجویانه دن بید اولدیتنه دائر عرض تأمینات ایلمنه قارشو اوروپا دولتارینک سکوت ونحلی عیجا نصل بر عقل ودرایت تیجه سیدر حالا حیرتمہ ایم !

روسیہ ده دائر اولان بخش ایرانده عطف کلامه بنده کزی

مجبور ایدیور. فساد دائمی ایچده وشیعک تعصبی آلتنده بولنان اشبو
 مملکتک حکومتی هر وقت بزم دشمنلر مزله اتحاد و اتفاق اوزره بولنشد.
 قریم محاربهسی زماننده دخی روسیه ایله عقد رابطه وفاق ایش و افکارینی
 موقع فعله قویه مامسی ایسه بالخاصه متفقین غریبه نك همیله اولمدر .
 بوکونکی کونده حکومت شاهی پترسبورغ قاینه سنک همراهی
 اولوب باب عالینک عدم مشغولیتی مدتتجه عجز و جهل ایچده بولنان
 حکومت هر قومهدن اندیشه یه محل یوغیده روسیه ایله هر نه وقت
 بر حربمز وقوع بولدقده ایرانه قارشو هر نه درلو معامله جیمه ابراز
 ایله کینه مجبوریت پولتیقه و اغراض خودانهسی آتی دشمنلر مزله
 بولندیره جقدر. برکت ویرسون که باب عالی مادی وسایطدن بشقه استبداد
 وحشت نما آلتنده از یلمکده و هر طرفدن سنیلراه محاط بولمقده اولان
 بو مملکته حدیسی تجاوز ایتدیرمه جک وسایط مضویه بی ده حائر بولنیور .
 یونانستانی ده اونود ماملیز . واقعا بویونان حکومتی کندو کندوسنه
 قاله حکمی اهمیتز ایسه ده نه چاره که بردشمن قوی النده آلت
 فاددر . اوروبا شعراسی انشاد ایلدکلری قصیده لرله بوندن ایکی بیک
 سنه اول محو و نابود اولان برملتی جانلاندره جقدر غی امید ایتدیلر؛ لکن
 شاعر (هومر) ایله (آریستود) ک وطنی احیا ایدم جکزه دیرکن
 برکانون فساد میدانه چیقاردیلر . باب عالی روملرک ایچنده درایتلی
 مأمورلر بوله بیلورسه ده افکار یونانیلری حسیله هیچ بروقده
 مقاصدمزه خادم اوله مزلر . آردن فساد اخلاق و جهالت کبی ماوی
 ایله مملوعصرلر کچمش اولدینی حالده بیاهینه اسکی یونانیلرک شانلی
 صحائف تاریخیلری بو اخلاقسز حریفلری برکون کلوبده قطنظنیه
 ایمراطورلغه مالک اوله بیلیمک امیدندن واز کچیره مامشدر . بویالانجی
 و یاراماز ملتک تشبثاته قارشو بزی متریح ایدن برشی وارسه اوده کوندن
 کونه ملل شرقیه سائره مز نظرنده چرکین کورینان احوال غروراشتا لیدر .

بزم طوته جفمز ملك ممکن اولدینی قدر روملری دیگر خریستان تبعه مزدن تبرید و تبعیددر. هله بلغارلری نه قولیکلرک نه ده زوسلرک الله برافقزین مطلقا روم کلیسای نفوذی آتنده ده برافماقلمنز لازمه دندر. باب عالی ارنیلرله روم اورتودوقس کلیسای اره سنده مقارنت حصولی ده منعه چالشمیلدر. تبعه خریستیانیه مزك ذهنلرینه افکار فیلسوفانه یرلشدره رك آنلری پاپلرک نفوذندن بتون بتون تجرید ایلک ده فائده سز دکلدر. بونکله برابر بزم ایچون حکومتی آنلرک بالمله مسائل دینه لرینک فوقنده بولندیرمق قدر اعلاصول اداره اولدیقتی عرضه مسارعت ایلرم . مسائل داخلیه مزه کنججه هپ امکلر مز، سعلر مز، اجناس مختلفه اهالی بی توحید ایتمکه مصروف و معطوف اولمیلدر . بو توحید اجناس اولدقجه سلطنت سنیه کزک دوام حیاتی صحیح آغیر ممکندر. بوندن بویله بو دولت معظمه بتون شرقیوندن مرکب و متشکل برشرق دولتی اولمیلدر .

برییوک آلمانیا ، قرق میلیون تبعه لی بفرانسه ، موقع جغرافیسی مکمل برانکلتره والحاصل تکمیل ملل معظمه دها برچوق زمان دوام و اتحاد مللرینه موفق اوله بیلورلر ایسه ده برقره طاغ ویا برصرب بکلکی ویا خود برارمنستان حکومتی نه کندیلری ایچون ونده هیچ کیسه ایچون بر منفعت تأمین ایده میه جکلری کبی هیچ بر وقته دخی بر فالحک ید تسخیرندن دیگرینک بچه اسارتنه دوشمکدن و جهان مدنیتک ترقیاته مانع اولمقدن و صلح عمومینک اختلاله سببیت ویرمکدن بشقه برایشه یرامیه جقلردر .

حکومات حاضره نك دوام حیاتی یکانه تأمین ایلان شی افراد مرکبه لرینک مجتمع بولنسی اولدیقندن بزم دولتمزك ده بقاسی آتی تشکیل و ترکیب ایلان واجناس مختلفه دن بولان اهالیسک بلا تفریق مذهب مجتمع و بربرینک منافعه خادم بولنلری اسبابی استکمال ایله حاصل اوله بیلور. واقعا بونک استحصالده مشکلات عیدیه به تصادف اولنماق

قابل دکلدر . زیرا خرسیانیلر من کندیلرینی بزه قارشو مطیع طوتان اصولک رفی ایله شیاروب ملت حاکمه اولان مسلمانلرک موقعلرینی ضبط و اشغاله قالدیسه جقلردر .

هله ارمنیلر بویقنده پک ایلری وارملردر ! بناءً علیه بو محظو-
ری ده دفع ایچون برچاره واردرکه اوده خدمات دولته آنجق هیئت
اجتماعیه عثمانیه من منافی الک زیاده کوزه دن خرسیانیلری قبول ایلمکدر .
معلومدرکه بزم تبعه غیر مسلمه من ایکی درلو مذهب صاحبی اولوب
آنلرک بری مذهب معنوی دیکری مذهب پولتیقی در . بوایکی مذهبن
معنوی اولانی ایله حکومتز مشغول اولیوب آتی عادتاییلمازلکه کلی .
لکن اکا مقابل ده مذهب پولتیقیلرینی دائما نظر دقت اوکنده طوتملیدر ؛
چونکه آنک بعض اصول وقواعدی واردرکه حکومت عثمانیه منک
منافی ایله غیر قابل تألیقدر . ملل غیر مسلمه دن اولان پاشالر من موسوی
مذهبی اوزره عبادت ایسون ، آیین عیسوی اوزره حرکت ایلسون ، بو حال
آنلرک علم و درایتدن وهنر و معلوماتندن محروم قالدقلمغز می ایجاب ایتمز ؛
فقط شاید بو پاشالر هیأت متحده دولتک منافی کوزه دمیبوده قسطنطینه
ایمپراطورلنک احیانه ویا بر حکومت یهودیه تشکیله چالشدقلری
اکلاشلیدقده اودر لولر خدمت دولتدن اوزاق طوتملیدر . بنده کز جه بالجمله
مأموریندن بکنیسه جک شی مساواة قاعده سی اوزرینه بنا ایدلش
اتحاددرکه آنجق بو اتحاد سایه بنده مظهر ترقی اوله بیلوروز . بو اتحادک
ثمراتی اقتطاف ایتمک ایچون اول امرده امور عدلیه نک اصلاح و تنظیمه
صرف همت بیورمکز اقتضایدر . عمومک جان وماننی بر صورت مشروعه ده
تأمین بیوردقن صکره ذات شاهانه کز ایچون باه جق شی یوللر انشایدر .
اوروپا مملکتلرنده کی قدر تیمور یوللرینه مالک اولدیغمز کون ذات هایونکزی
دنیا نک برنجی مرتبه بنده اولان بردولتک رأس اداره بنده بولندیغکزه
حکم ایده بیلورسکنز . بونلردن بشقه اهمیتک تعریفی خارج ازامکان بر خصوص

دها واردرکه اوده ترقیات مدنیہ نك اساسی ومدی ومعنوی بیوکلکک منبی اولان معارف عمومیہ در.

دین مینمیزک احکام جلیله سی خلافتده اوله رق بزده معارف برچوق سیدردن طولانی پک نقصان قلوب اغورنده نیجه فدا کارلقلر اختیارایدیلان مدرسه لر مزدن نیچون استفاده ایتملیز؟ بواصر مهمه موفق اوله مدم ایسه اکاده سبب بعض احوال مشومه نك حیلولتیدر. امید ایدرم که انشاءه اخلاقم یوشرفه نائل اولمغه صرف ورزش ایدر لر. مسلمانلر مزدن بعضیلری بنده کزه کارور نظریله باقوب طعن ایده جکلرندن امینم؛ لکن بنده کز آنلرک بوخطالرینی عفو ایدرم. زیرا آنلر افکار ومعروضاتک قدرنی تقدیردن عاجز جاهلردر. واقعا آنلرده اسلامیه ووطنه هرکدن زیاده خدمت عرض ایتمش اولدینمی اوکره نه جکلر اما هزار تأسف که پک کیچ اوکره نه جکلر در. انسان ایچون بر وظیفه اساسیه واردرکه اوده ماهیتی ومنسوب اولدینی دین ومذهب واصولی محافظه وابقایه خدمت ایتمکدر. اشته بنده کزده بوقاعدهیه اتباعاً ک اول شوکت اسلامیه نك محافظه سنه چالشم؛ لکن مقصدمی استحصال ایچون جهله اسلافک مسلکته سلوک ایتمیوب جناب رب ذوالجلالک صاحب عقل واذماته ارأته بیوردینی طریق نجاه و ترقیه سالک اولدم.

آرتق دست اهتزاز بیوسم بوندن اوته خامه کیر افاده اوله میور. وسع واقدارم داخلنده ممکن اولان خدمتی ایفا ایله بونجه مشاق ومزاحم نتیجه سی اوله رق ترک حیاة ایلک اوزره اولدیغم شو دقیقه معرفتات صمیمیه واقعه می نظر دقت واعتنایه المکنزی ذات هایونکرزدن طلب واستدعا ایدرک ختم کلام ایدرم.

